

Tomasz Bojanowski, Klaudia Łuniewska,
Bartłomiej Oręziak, Agata Wróbel
Sprawozdanie z Międzynarodowej
Konferencji Naukowej „*Penalization
of international crimes in national law*”
(Warszawa, 14–15.06.2021 r.)
*Report on International Scientific Conference
“Penalization of international crimes in national law”
(Warsaw, 14–15 June 2021)*

W dniach 14–15.06.2021 r. odbyła się w Warszawie Międzynarodowa Konferencja Naukowa zatytułowana „*Penalization of international crimes in national law*” („Penalizacja zbrodni międzynarodowych w prawie krajowym”). Wydarzenie zostało zorganizowane przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości (IWS) w ramach Projektu badawczego „Polski wkład w rozwój międzynarodowego prawa karnego, w tym wkład w sądenie zbrodni międzynarodowych”, którego realizacji podjęło się Centrum Analiz Strategicznych IWS (CAS IWS). Projekt jest współfinansowany ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Z uwagi na panującą w kraju i na świecie sytuację epidemiczną wydarzenie przybrało formę zdalną.

Konferencję otworzyła kierownik merytoryczny **dr hab. Patrycja Grzebyk** (Uniwersytet Warszawski), która przywitała gości i naświetliła pokrótce cele projektu

---

Mgr Tomasz Bojanowski jest absolwentem Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska, ORCID: 0000-0001-8294-0968, e-mail: tomaszbojanowski@gmail.com

Mgr Klaudia Łuniewska jest absolwentem Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ORCID: 0000-0002-3546-3414, e-mail: klaudiakarolinialuniewska@gmail.com

Mgr Bartłomiej Oręziak jest doktorantem w Katedrze Ochrony Praw Człowieka i Prawa Międzynarodowego Humanitarnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska, ORCID: 0000-0001-8705-6880, e-mail: boreziak@gmail.com

Agata Wróbel jest studentką na Wydziale Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska, ORCID: 0000-0003-1809-0334, e-mail: agatawrobel.poczta@gmail.com

Data zgłoszenia tekstu przez autorów: 30.06.2022 r. r.; data zaakceptowania do publikacji: 1.08.2022 r.

oraz istotę niniejszej konferencji. Następnie zaprosiła do wystąpienia **Dyrektora Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości dr. hab. Marcina Wielca, prof. UKSW**, który w imieniu kierownictwa IWS uroczyście powitał uczestników wydarzenia oraz wskazał na istotność komparatystyki prawniczej w procesie kształtowania się polskiego ustawodawstwa. Następnie głos zabrała **mgr Klaudia Łuniewska** (Centrum Analiz Strategicznych IWS), która przybliżyła zgromadzonym ekspertom tematykę projektu badawczego, w ramach którego została zorganizowana konferencja naukowa. Przedmiotowy projekt został poświęcony wkładowi polskich naukowców w rozwój międzynarodowego prawa karnego, a także polskim doświadczeniom w dziedzinie sądownictwa i innym formom rozliczania zbrodni międzynarodowych. Następnie rozpoczęła się merytoryczna część konferencji, tj. panel zatytułowany „Trudności w ściganiu zbrodni międzynarodowych przed sądami krajowymi”.

Jako pierwsza głos zabrała **Karolina Wierczyńska** (Polska Akademia Nauk), która wygłosiła referat „Błędne stosowanie definicji zbrodni międzynarodowych w jurysdykcji krajowej w świetle relacji państwa i Międzynarodowego Trybunału Karnego”. W wystąpieniu wskazała, że Międzynarodowy Trybunał Karny sprzeciwia się przedkładaniu prawa międzynarodowego nad prawo krajowe i zamiast tego bardziej koncentruje się na skuteczności samego egzekwowania prawa karnego niż na międzynarodowych etykietach. Prawo międzynarodowe zobowiązuje państwa do ścigania czynów dających się zakwalifikować jako zbrodnie wojenne wyłącznie na podstawie międzynarodowego prawa humanitarnego, z całkowitym pominięciem i charakteryzacją krajowego prawa karnego. Mając świadomość ograniczonych zasobów międzynarodowego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, prelegentka wskazała, że zajęcie takiego stanowiska pomaga międzynarodowemu wymiarowi sprawiedliwości uniknąć oskarżeń o ingerowanie w sprawy wewnętrzne lub naruszanie suwerenności państwa.

Następnie referat zatytułowany „Różnica: gdy podobna podstawa prawna nie oznacza tego samego wyniku orzeczniczego” wygłosił **Patrik Rako** (Słowacka Akademia Nauk, Słowacja). W orzecznictwie istnieje znaczna różnica w wyrokach i modelach wydawania tychże wyroków. Duży wpływ na ukształtowanie się odmienności w procesach miały reżimy totalitarne, które na wielu płaszczyznach zdominowały jurysprudence swoich czasów. Prelegent wymienił sposoby traktowania podejrzanych i zaznaczył, jak na przestrzeni lat podchodzono do tej kwestii na terenach państw Europy, szczególnie Słowacji i Polski, oraz jaki schemat postrzegania tych procedur przez inne państwa areny międzynarodowej został utrwalony w tych dwóch państwach przez totalitaryzm. Patrik Rako dokonał porównania podstaw prawnych w oparciu o historyczne zbrodnie wojenne. Przeanalizował m.in. proces dowódcy rebeliantów w Finlandii (zbrodnie wojenne w Liberii), uniwersalną jurysdykcję w Szwajcarii, wyzwania związane ze zbrodniami wojennymi Aliou Kosiąh czy sprawę syryjskiego buntownika w Niemczech.

Kolejne przemówienie wygłosił **Patryk Gacka** (Uniwersytet Warszawski, Polska), który poruszył następujący temat: „Od Vasiliauskasa do Drelingasa. Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie legalności krajowej kryminalizacji i ścigania w sprawach o ludobójstwo”. W tym wystąpieniu prelegent skupił się na

analizie zbrodni ludobójstwa. Oparł swoje przemówienie na analizie dwóch spraw: Vasiliauskas oraz Drelingas. Zbrodnie te miały miejsce w latach 50. XX w. na terenie Litwy (wówczas terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich). Atakującymi stronami były w obu przypadkach grupy litewskich partyzantów opierających się ZSRR. Procesy krajowe odbyły się w tych sprawach po 2000 r. W przemówieniu zostały zaprezentowane 2 perspektywy dotyczące zbrodni ludobójstwa: perspektywa zorientowana na ludobójstwo oraz perspektywa zorientowana na legalność. Ważnym odniesieniem jest relacja omawianych spraw do art. 7 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Ostatnimi prelegentami w pierwszym panelu byli **Harsh Mahaseth** (*OP Jindal Global University, Sonipat, Indie*) oraz **Akshita Tiwary** (*Government Law College, Mumbai, Indie*). Przedstawili oni referat „Pokrycie podziału między krajowym i międzynarodowym prawem karnym: spojrzenie na nepalski proces sprawiedliwości okresu przejściowego i MTK”. Na przestrzeni rozwoju nepalskiego systemu przejściowego doszło do wielu naruszeń praw człowieka. Naruszenia te nierzadko były popełniane w tempie powodującym brak szczegółowego rozeznania i zbadania tych spraw w celu zapewnienia zadośćuczynienia i sprawiedliwości ofiarom konfliktów zbrojnych. Mówczynie podkreśliła, że Nepal nie podpisał Statutu Rzymskiego. W tym czasie wybuchła wojna domowa, wraz z którą doszło do – zabronionych przez traktat – naruszeń praw człowieka. Prelegentka zwróciła również uwagę na to, że w dzisiejszych czasach powstaje blokada do wyegzekwowania odpowiedzialności za ówczesne naruszenia. Dzieje się tak ze względu na przepisy, które mogą zezwalać na amnestię nawet za przestępstwa takie jak tortury, gwałt, inną przemoc seksualną czy wymuszone zaginięcia.

Drugi panel, zatytułowany „Perspektywa porównawcza”, rozpoczął **Riccardo Vecellio Segate** (Uniwersytet Macau, Chińska Republika Ludowa) przemówieniem „Opór uniwersalnej jurysdykcji sądów krajowych nad zbrodniami międzynarodowymi: studium porównawcze Chin i Włoch”. Wystąpienie dotyczyło sprzeciwu tych państw wobec uniwersalnej jurysdykcji sądów krajowych w zakresie wykonywania zbrodni międzynarodowych. Jak zaznaczył mówca, w odpowiedzi na ograniczenia Międzynarodowego Trybunału Karnego powróciła dyskusja dotycząca praktyki jurysdykcji uniwersalnej w Europie, pomimo że rozwiązanie to jest nazywane źródłem nieskończonych problemów. Poruszony został temat manipulacji suwerennością w celu podtrzymania zasad nieingerencji w sprawy wewnętrzne państw. W konkluzji okazuje się, że istnieje wiele różnic, np. dyskursy w prawach człowieka, stabilna bądź niestabilna egzekutywa, włoski dualizm i chiński monizm. Nie należy jednak pomijać podobieństw, którymi są m.in.: techniczno-administracyjne nieprzygotowanie sądów, konsekwentna niechęć do dostosowania kodeksów do międzynarodowej specyfikacji przestępczości czy troska o rozliczenie przestarzałych zbrodni wojennych.

Następnie **Karolina Aksamitowska** (Uniwersytet *Swansea*, Wielka Brytania) omówiła interesujący temat „Krajowe ramy prawne ścigania najpoważniejszych zbrodni międzynarodowych w Iraku i na Ukrainie – perspektywa porównawcza”. Wdrażanie koncepcji pozwalających na ściganie zbrodni międzynarodowych „w warunkach

domowych”, a więc w obrębie jurysdykcji prawa krajowego poszczególnych państw, staje się coraz częściej poruszaną kwestią w środowisku. Zwiększenie efektywności ścigania tego typu zbrodni, poza oczywistą sprawiedliwością oczekiwaną przez ofiary, owocuje również silniejszym zaangażowaniem międzynarodowym i potencjalnym finansowaniem projektów społeczeństwa obywatelskiego i inicjatyw dotyczących wymiaru sprawiedliwości. Jest wiele korzyści z wdrożenia IHL (*International Humanitarian Law*) oraz ICL (*International Criminal Law*) do ustawodawstwa krajowego. Wymienić tu można m.in.: wypełnienie luki w zakresie odpowiedzialności i wymierzenie sprawiedliwości sprawcom najpoważniejszych zbrodni o wadze międzynarodowej, współpracę i koordynację, sprawy dowodowe oraz ceną, wyspecjalizowaną wiedzę ekspercką. Z drugiej strony mamy na tym polu do czynienia także z przeszkodami wobec międzynarodowych dochodzeń i ścigania karnego, takich jak brak dostępu do miejsc zbrodni i świadków, konieczność uzyskania najnowszego oprogramowania i narzędzi technologicznych czy potrzeba odpowiednich ram prawnych gwarantujących ochronę praw ofiar.

Wystąpienie zatytułowane „Protekcja ofiary zbrodni międzynarodowej w prawie polskim i Statucie Rzymskim – analiza porównawcza” wygłosiła **Karolina Sikora** (Uniwersytet Jagielloński, Polska). Sądy mierzą się z konfliktami interesów ofiary i sprawcy. Z jednej strony muszą zrobić wszystko, aby zapewnić ofiarom poczucie sprawiedliwości, ale z drugiej strony muszą również zagwarantować uczciwy proces wobec sprawcy. Należy znaleźć tu pewien balans. W ustalaniu standardów ochrony widać duży postęp, szczególnie w Statucie Rzymskim, ponieważ widać w nim wyraźnie, że interesy ofiar stają się ważniejsze niż samo postępowanie. Postęp w ustanawianiu standardu ochrony jest wynikiem wyważenia uznaniowości – więcej uznaniowości Trybunału w Statucie Rzymskim, mniej uznaniowości w polskim ustawodawstwie.

Ostatni panel pierwszego dnia konferencji zatytułowany „Przemoc Seksualna” rozpoczęła **Bradey Wright** (Uniwersytet *Notre Dame*, USA) referatem „Skazanie za gwałt w związku z ludobójstwem: wady ECCC”. Wystąpienie traktowało o dzisiejszej Kambodży i Trybunale Czerwonych Khmerów, znanym bardziej formalnie jako ECCC, a także o tym, jak postrzegał on przymusowe małżeństwa i gwałty w tym kontekście. Jak się okazuje, wiele programów skierowanych z pomocą do tego regionu skupia się na samym ludobójstwie, mało zaś zwraca uwagę na gwałty i przymusowe małżeństwa, których wspomnienia są nadal obecne w dzisiejszym narodzie. Prelegentka za główną wadę podała to, że wyrok nie dawał poczucia ważkości każdego przestępstwa z osobna. Trybunał mógł opowiadać się za zmianą w dyskusji na temat gwałtu, która mogłaby istotnie pomóc ofiarom w wypowiedaniu się o tym, co może zniszczyć ich pozycję w społeczeństwie. Tymczasem wyrok umożliwił bezkarność i napiętnowanie oraz milczenie na temat, który do dziś jest problemem.

Następnie głos zabrała **Barbara Janusz-Pohl** (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Polska), która omówiła temat „Przemoc seksualna jako materialny element zbrodni przeciwko ludzkości. Wybrane zagadnienia”. W wystąpieniu przedstawiła ogólne definicje zbrodni przeciwko ludzkości i ich ewolucję w prawie humanitarnym. Specyficzny element tych zbrodni, dotyczący „przemocy seksualnej”, stanowi centrum

dociekań prelegentki. Podkreśliła ona możliwość zaobserwowania intensywnego wpływu orzecznictwa sądów i trybunałów międzynarodowych na poruszane zagadnienie, szczególnie trybunałów *ad hoc*: ICTY (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*) i ICTR (*International Criminal Tribunal for Rwanda*). Ich orzeczenia sądowe stworzyły podstawę do opracowania właściwej kodyfikacji „głównych zbrodni” w Rzymskim Statucie. Analizie zostały poddane także problemy proceduralne w toku postępowania przed sądami krajowymi.

Ostatnimi prelegentkami w trakcie pierwszego dnia konferencji były **Shayana Sarah Vieira de Andrade Mousinho** (GEDAI-UFC/URCA, Brazylia) i **Arnelle Rolim Peixoto** (GEDAI-UFC/UNINASSAU, Brazylia). Przedstawiły one zagadnienie „Podatność kobiet na konflikty zbrojne i biowładza: badanie na temat koreańskich niewolników seksualnych z wojny na Pacyfiku”. W czasie II wojny światowej ok. 200.000 kobiet, czyli prawie 80% koreańskiej ludności, było zmuszanych do prostytucji i przetrzymywanych jako niewolnice seksualne. Jako „pocieszycielki” funkcjonowały one w strukturach i pod całkowitą kontrolą wojska. Po kilku dekadach temat niewolnic seksualnych z Korei stał się punktem zapalnym w relacjach Japonii z Koreą Południową oraz z innymi dawniej okupowanymi przez cesarstwo ziemiami.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się panelem zatytułowanym „Perspektywa Azjatycka”. Pierwszą prelegentką była **Ishita Chakrabarty** (Fundacja *Quill*, Indie), która przedstawiła referat „Doświadczenia Indii ze zbrodniami masowymi: lekcje do przekazania, lekcje do przejęcia”. Zbrodnie masowe zapisały się na kartach historii Indii. Ogniskiem konfliktu, którego wynikiem stało się masowe ludobójstwo, był spór między hindusami a muzułmanami. Polaryzacja społeczeństwa Indii przez Brytyjczyków wrogo nastawiła muzułmańskich chłopów do hinduskich właścicieli ziemi. W wyniku zaostrzenia konfliktu Brytyjczycy doprowadzili do podziału Bengalu, gdzie podburzeni przez mułłów chłopci dokonali licznych pogromów na hindusach.

Następnie głos zabrał **Aman Kumar** (IFIM *Law School*, Indie) z przemówieniem zatytułowanym „Brak międzynarodowych zobowiązań prawa karnego Indii w prawie krajowym”. Indie nie podpisały Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego. Ratyfikowały Konwencję ONZ w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, choć nie ma w tym zakresie ustawodawstwa krajowego. Dlatego zbrodnia ludobójstwa nie jest wymieniona w indyjskim prawie karnym. Indie były piątym krajem na świecie i pierwszym w swoim regionie, który ratyfikował Konwencje genewskie. Indie podpisały III Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich, nakazujący personelowi sanitarnemu, który nie stosuje znaków czerwonego krzyża lub czerwonego półksiężyca, używanie symbolu czerwonego kryształ. Kraj nie podpisał natomiast I i II Protokołu dodatkowego, które zobowiązują strony konfliktu toczącego się wewnątrz jednego państwa do niesienia pomocy osobom poszkodowanym w celu zapewnienia minimum praw humanitarnych.

Ostatnimi mówczyniami w pierwszym panelu były **Ayesha Jawad** i **Sadia Farooq** (*Kinnaird College for Women*, Pakistan). Naświetliły one następujący temat „Pakistańskie prawo karne i jego zgodność z międzynarodowymi standardami”. Pakistan to naród wieloetniczny, różnorodny rasowo, językowo i kulturowo. Mozaika tych czynników,

funkcjonująca w obrębie jednego kraju, doprowadziła do sporów między grupami z różnymi tożsamościami. Dzieje się tak szczególnie z uwagi na to, że Pakistan jest nowo niepodległym państwem teokratycznym, podatnym na czynniki dzielące i polaryzujące społeczeństwo. Sprawa oddzielenia Pakistanu Wschodniego od Pakistanu Zachodniego (nieuznanie bengalskiego jako języka urzędowego) spowodowała rozłam między obydwojma krajami w 1971 r., w tym ich praw społecznych i gospodarczych. Z tych względów prelegentka zaznaczyła, że wprowadzenie skutecznych kar i ustawodawstwa w celu ścigania i karania sprawców zbrodni ludobójstwa jest konieczne w sposób, który nie tylko będzie służył jako instrument penalizacji, lecz także jako środek zapobiegawczy.

Ostatni panel konferencji zatytułowano „Europejska Perspektywa”. Rozważania rozpoczął **Bartłomiej Krzan** (Uniwersytet Wrocławski, Polska) referatem „Niemiecki kodeks zbrodni przeciwko prawu międzynarodowemu (*Völkerstrafgesetzbuch*): Perspektywa zewnętrzna”. Proponowany przez prelegenta sposób osiągnięcia równowagi w omawianym systemie opiera się na autentycznej jurysdykcji uniwersalnej w jej najczystszej, najmniej restrykcyjnej formie, złagodzonej na podstawie doświadczenia i praktyki. Wśród przyczyn wolnego tempa rozwoju systemu wymienione zostały m.in. niewystarczająca liczba pracowników Federalnej Prokuratury i Federalnego Urzędu Policji Kryminalnej czy złożoność transnarodowych, międzynarodowych dochodzeń karnych.

Kolejnym prelegentem był **Alexandre Guerreiro** (Wyższa Szkoła Prawa Uniwersytetu Lizbońskiego, Portugalia). Przedstawił on zagadnienie „Ściganie zbrodni międzynarodowych: doświadczenia portugalskie”. Omówił różnice w stosunku do reżimu legalnego określonego w Kodeksie sprawiedliwości wojskowej. Analizie poddane zostały ludobójstwo (art. 8), zbrodnie przeciwko ludzkości (art. 9), zbrodnie wojenne (art. 10–16), agresja (art. 16–16A). Portugalski system ścigania zbrodni międzynarodowych zawiera pewne osobliwości. W związku z regułami prawa karnego procesowego każda osoba fizyczna może bowiem być „asystentem” Prokuratora Generalnego, w tym brać udział w śledztwie, przedstawiać dowody czy odwoływać się od prawomocnych wyroków.

Następnie **Tamás Hoffmann** (Centrum Nauk Społecznych, Instytut Studiów Prawnych, Centrum Doskonałości Węgierskiej Akademii Nauk, Węgry) zabrał głos na temat „Zbrodnie ludobójstwa w węgierskim prawie karnym – pozornie doskonała realizacja”. Zgodność litery węgierskiego prawa karnego z definicjami zbrodni międzynarodowych to tylko jedna warstwa złożonego problemu ludobójstwa. Równie ważna, a może nawet ważniejsza, okazuje się być praktyka sądowa i doktrynalna, ze względu na potrzeby zagwarantowania jak najlepszego stosowania norm międzynarodowego prawa karnego w jurysdykcjach krajowych. Na krajowe stosowanie powyższych norm może jednak wpływać wiele czynników, takich jak błędne tłumaczenia, niespójne stosowanie norm, wpływy polityczne, potrzeba dostosowania norm do krajowego systemu prawnego czy celowa zmiana normy, np. wprowadzenie grup chronionych za ludobójstwo.

Ostatnim prelegentem był **Nedžad Smailagić** (Uniwersytet w Zagrzebiu, Chorwacja; *Sarajewo School of Science and Technology*, Bośnia i Hercegowina). Wygłosił

on przemówienie zatytułowane „Penalizacja przestępstw międzynarodowych w Bośni i Hercegowinie. Różnorodność prawa właściwego i implikacje zasady legalności”. Prelegent przedstawił perspektywy rozwoju penalizacji przestępstw międzynarodowych w Bośni i Hercegowinie. Zauważył, że stosowanie jednego kodeksu karnego w najpoważniejszych zbrodniach międzynarodowych w tym państwie jest nierealne. Pożądane, lecz trudne do osiągnięcia, okazuje się zharmonizowanie stosowania materialnych kodeksów karnych w całym sądownictwie. W tym celu prelegent za konieczne uważa analizowanie *lex mitior* poprzez normy *in concreto*. Przyczyni się to do tego, że stabilność prawa będzie wiązać się z niespójnym orzecznictwem.

Konferencja stanowiła okazję do wymiany myśli i poglądów oraz doświadczeń na temat penalizacji zbrodni międzynarodowych w prawie krajowym oraz potencjalnych kierunków rozwoju ustawodawstwa krajowego w celu zapewnienia realizacji prawa międzynarodowego w omawianym zakresie. Należy wskazać, że po raz kolejny Instytut Wymiaru Sprawiedliwości stał się miejscem, w którym starły się teorie i koncepcje wybitnych naukowców z całego świata. Poczynione rozważania pozwalają rozszerzyć perspektywę oraz ugruntować wiedzę w zakresie dotyczącym prawa karnego międzynarodowego oraz szczególnego wkładu polskich prawników w jego rozwój, co bezsprzecznie odniesie pozytywny efekt podczas formułowania rezultatów projektu, w ramach którego odbyła się omawiana konferencja.